

JELENTKEZNI KELL!

KOLOZSI TIBOR

A sínekből kék szikrák pattantak ki, ahogy hirtelen rándulással megállt a vonat. A kalauz végigfutott a szerelvény mellett, meglóbálta a lámpáját, mintha morzejeleket adna, aztán halkán köhintett, és kinyitotta egy elsőosztályú kocsi ajtaját.

— Tessék, uram, megérkeztünk!

Az éjszaka egy pillanatra beszökött a vagonba, de aztán lesurrant újra a lekászálódó idegen után, és rátelepedett a vállára.

— Nem felejtett el semmit, uram?

— Nem, nem hiszem. Csak talán az ülés!... Olyan jó puha volt, süppedős. Szerettem volna magammal hozni.

— Azt nem lehet — mondta hivatalos hangon a kalauz, mintha valóban meg kellene védenie az ülést az idegentől, aztán becsapta újra az ajtót, meglóbálta komoly lámpáját, és merész mozdulatai felugrott az utolsó kocsi lépcsőjére. Onnan kiáltott le, s a zakatolás szinte elnyelte a hangját.

— Aztán ne felejtse el, uram, jelentkezni!

Az utas vállára telepedett éjszaka úgy fölszippantotta a szavakat, mintha egyedül csak neki szólnának. Jelentkezni, igen jelentkezni kell!

Ahogy továbbbrogott a vonat, az állomásépület olyan kihalt lett, mint egy elhagyott temető. Mintha nem is állt volna ott még az imént is a piros sapkás forgalmista a sínek mentén, hogy útjára bocsássa a messziről érkezett és a messzeségbe kívánczó szerelvényt. Érthetetlenül és vigasztalanul sötétek voltak az állomásépület falai, egészen megmerevedtek a sűrű sötétségtől, mint egy jégbe fagyott madár. Az idegen szótlanul elhaladt mellettük, csomagja nem volt, üresen lóbálta kezeit.

Mindjárt az állomásépülettel szemben volt egy kis szálloda. Egyetlen kis villanyégő égett a homlokzatán, hogy megvilágítson valami feliratot, de még így sem lehetett elolvasni. A pult mögött fáradt öregember ült, s még a szemét is alig vetette föl, amikor szinte bocsánatkérő halksággal megállt előtte az idegen.

— Éjszakai szállást szeretnék, kérem.

— Azt mindenki szeretne — mondta a portás, és unottan malmozni kezdett az ujjaival. Látszott rajta, hogy nem érdekli komolyabban az idegen, inkább csak mulattatja éjszakából kihullott félszége, a sötétségből ráragadt fáradt tanácstalansága.

— Nincs üres szobájuk?

— Lehet! — vonta föl a vállát a portás, és ez a nemtörődömséggel kiejtett szó jelenthetett „van”-t, de ugyanúgy jelenthetett „nincs”-et is.

Az idegen szeme most már idegesen villant, és egy kicsit mintha topantott is volna a lábával, mint egy gyerek, ha szembe kell helyezkednie a felnőttek buta és érthetetlen kívánságaival.

— Akkor hát adjon egy kulcsot. Álmos vagyok. Már két éjjel nem aludtam rendesen.

— Maga nagyon erőszakos, kérem. Nem olyan egyszerű a kívánsága, amilyennek hiszi. Különbén is, elárulná talán először, hogy jelentkezett-e már?

A szó szinte sújtott, mintha láthatatlan ostor volna. Az idegen tartása megroggyant egy kicsit, és bocsánatkérő hangsúllyal magyarázta:

— De kérem, még éjszaka van. Hol találok én ilyenkor valakit, hogy jelentkezhessek?

— Az nem kifogás! Jelentkezni kell!

A portás valósággal megfiatalodott a kötelességteljesítésben. Az imént még egész más ember volt, öreg, megtört, a haja is csapzottan lógott a homlokára. Most kisimult az arcbőre, szinte ragyogott a lámpafényben. Az idegen a lépcsőket nézte ott a háttérben, s közben afféle gondolatok kóvályogtak a fejében, hogy egy nekiiramodással erőszakkal elfoglalhatná valamelyik szobát, de maga is megrémült a vakmerő gondolattól, s ahogy a portásra pillantott, az öreg szeméből sugárzó büszke kötelességtudat megfellebbezhetetlenül tudatta vele, hogy úgylis hiábavaló volna az efféle próbálkozás. Pedig álmos volt, nagyon álmos.

— Nos, urám? — kérdezte a portás, és hangjában enyhe szemrehányás és felelősségre vonás volt. Az idegen nem értette ugyan, hogy miért, de ez a titokzatosság annál merevebbé, annál határozottabbá tette a magabiztos elzárkózást. Tulajdonképpen már ekkor világosan érezte, hogy ez az utolsó szó határozottan kimondott visszautasítás, még akkor is, ha nem csomagolták durva szavakba. Széttárta két karját, és megadással elindult az ajtó felé, vissza az imént otthagytak éjszakába.

— Most hová megy? — kérdezte fölcattanó hangon a portás, mintha váratlan sértés érte volna.

— Megyek, kérem, jelentkezni.

— Az nem olyan egyszerű... Csak úgy felelőtlenül beállít ide éjnek idején, s aztán se szó, se beszéd, ugyanolyan felelőtlenül tovább is állna. Gondolt maga arra, hogy milyen lelkiismeretlenség éjnek idején haszontalanul háborgatni egy öreg embert?

— Nem, kérem, erre igazán nem gondoltam. Én csak aludni szerettem volna. De ha nem lehet...

Egy félszeg mozdulattal szétcsapta karjait, és indult volna megint az ajtó felé. Szinte a menekülés rémült mozdulata feszült bágyadt izmaiba.

— Megálljon, kérem! Mondtam, hogy nem megy olyan simán a távozás. Most éjszaka van. És egyáltalán nem kívánatos, hogy ilyenkor, minden ellenőrzés nélkül olyan megbízhatatlan, gyanús elemek kódorogjanak az utcán, akik még olyan elemi kötelességükről is megfeledtek, mint a jelentkezés.

— Szóval ad szobát?

— Azt nem mondtam. Hogyan számolnék el a feletteseimnek? Kit engedtem be a szobába? Ott kérem ágy van, s az ágyban párna és takaró. Kit bújtattam én a takaró alá? — kérdezhetnék, éspedig joggal. Nem, kérem, nem adhatok szobát. Teljesen idegen ember áll előttem, aki nem jelentkezett, s akinek még a nevét sem tudom.

— Ha csak ez hiányzik! — kiáltott fel megkönnyebbülten az idegen, és előkotorásztta levéltárcáját. — Miért nem kérte mindjárt az igazolványt? Ezzel kellett volna kezdeni. Tessék, itt van, olvassa a saját szemével: Felhős Ferenc a nevem, és építészmérnök vagyok Palota-nyárson.

— Ilyen papírja bárkinek lehet — mondta egykedvűen a portás, és még gyanúsabb szemmel vizsgálgatta az előtte topogó idegent, aki mindenáron be akarja bizonyítani, hogy emberszámba kell venni. Nem gyanús ez a nagy igyekezet? A lelkiismeretes portás szemében valami megvetésképpen villant, és ez egyaránt szólt a vallott névnek és az olyan prózai foglalkozásnak is, mint az, hogy építészmérnök. Egy idegen, ismeretlen világból toppant elé ez az erőszakos ember, hogy háborítsa biztonságérzetét és éjszakai nyugalmit.

— Hát akkor? — kérdezte az idegen, és hangjában egyre több volt az önmaga előtt is titkolt türelmetlenség.

— Nem adhatok szobát.

— Akkor hát megyek máshová. Talán akad még szálloda ebben a városban.

— Azt nem teheti — állította meg az újra nekifeszülő mozdulatot a portás. — Mondtam már, hogy éjszaka nem kódoroghat az ellenőrizetlen utcán.

Az idegen karjában valami gyerekes inger futott végig, hogy lecsapjon vele, mint ahogy ütésre csábít a lehajolt ember ülepén megfeszülő nadrág. A portás észrevette a készülőt, de félbemaradt mozdulatot, és hideg, parancsoló hanggal reagált rá:

— Kérem, ne kényszerítsen arra, hogy hívjam az őrséget! Ez ropant kellemetlen kötelesség volna. Nem szeretem. Undorodom tőle. Egyszer jött egy ilyen idegen, erőszakoskodott, hogy neki szoba kell. Az őrség úgy elvitte, hogy még a lábnyoma sem maradt itt. Akkor két héti hányingerem volt. Rá sem tudtam nézni az ételre. Mindig a péppé sajtolt emberi test jutott róla az eszembe.

— Nagyon sajnálom, kérem, hogy ilyen kellemetlen képzettársításokat támasztottam önben megdöbbenéssel. De hát olyan tanácstalan vagyok... Mit tegyek? — s az idegen tanácstalanságának illusztrálására összeráncolta a homlokát.

— Nézze csak, ott van a sarokban egy asztal, üljön oda mellé, és várja meg nyugodtan, míg a hajnali vonattal megjön az új nap is, akkor aztán nyugodtan elmehet jelentkezni.

Leült. Egészen furcsán érezte magát, mint valamikor gyerekkorában, mikor kukoricára térddepeltették, mert felült a malac hátára, és végiggaloppozott az udvaron. A kukorica azonban csak a térdét törte, és nem a büszkeségét, nem is a méltóságát.

Valahol egy ajtó csapódott, s a lépcső felől kellemetlen torokkreszelés, krákogás közepette előlibeggett egy emberi alak. Libegett? No, már

amennyire a potroha engedte, amelyet jobb híján maga előtt cipelt. Úgy látszik, nehéz lehetett, mert úgy szuszogott, hogy az idegennek egy sötét tónusú kép villant át a gondolatain: a kalauz, amint felugrik az induló vonatra. A potrohos láthatóan meglepődött, hogy valaki ott kúporog a nyilván mindig üres asztalka mellett. Legalábbis erre mutatott a portásra vetett gyors tekintete. Nemcsak leplezetlen kíváncsiság volt ebben a tekintetben, hanem felelősségre vonó kérdés, sőt még több ennél, talán bizonyos fokú sértődöttség is: ugyan, hogy kerül ide ez az alak? A tekintet nemcsak a portás felé hatott, perzselését érezte az asztal mellett kuksoló idegen is, testébe szinte belekarcolódott az érthetetlen sértődöttség, de nem haragot, inkább csak némi undort ébresztett benne. Nem is tudta volna megmagyarázni, miért, de undorodott a váratlanul megjelent potrohos alaktól, aki lám, nyugodtan nyújtózkodhatna valamelyik szoba megvetett ágyában, ehelyett azonban lejön, buta, felelősségre vonó pillantásokat vet maga köré, mintha minden, ami körülötte történik, csak azért történne, hogy őt bosszantsa. Mint az oroszlánvadász, aki elindul nagy bátran, hogy valami hősi tettet hajtsen végre, és csak akkor veszi észre, hogy oroszlán helyett egy nyiszlett egérke futkos előtte.

— Maga nem jelentkezett még, ugye? — kérdezte, mintha csakis ezért a kérdésért jött volna le a lépcsőkön. Választ azonban nem is várt, odalépett a portáshoz, átnyújtott neki egy köteg kulcsot, mintha a szálloda minden szobájának kulcsát ő hordaná a zsebében, egyetértő cinkos pillantást váltott vele, aztán szélesre tárta az ajtót, és mint egy mozdony, pöfögve kilódult az éjszakába.

— Ki volt ez? — kérdezte bátortalanul az idegen.

— Nem ismeri? — csodálkozott a portás. — Annak a hivatalnak a főnöke, akinél jelentkeznie kell.

— Ó! — böffent ki az idegen száján az egyetlen rövid szóba burkolt csodálkozás. — Hát mért nem mondta előbb?

— Ugyan, mi haszna lett volna belőle? Hiszen most nincs hivatalos óra.

— Visszajön?

— Talán.

-- Mikor?

— Lehet, hogy félóra múlva... De azért ne reménykedjen hiába. Az is lehet, hogy egy hónapig is távol marad. Nagyon, nagyon elfoglalt ember.

— Hová ment?

— Ó, hát hogy is tudnék én válaszolni ilyen fogas kérdésekre. Azt hiszem, ezt senki sem tudja. Talán még ő maga sem.

— Hát akkor mikor jelentkezhetek?

A portás fölvent a vállát a reá hulló kérdések özönének elviselhetetlen súlyától:

— De kérem, ilyen tolakodó kérdésekre én nem tudok felelni. Nem vagyok eléggé tájékozott, de nem is vagyok köteles válaszolni. Egyszerűen sérti az önérzetemet. Az elődömet egyszer ugyanígy fagatta egy idetévedt idegen, s ez annyira felbőszítette, hogy reggelre itthagott csapat, papot, s máig is titok maradt, hogy hova menekült el.

A családja siratta egy darabig, de aztán belenyugodtak a változtathatatlanba.

— De azért csak tanácsolhat tén valamilyet, hogy mit csináljak ebben a hodályban!

— Üljön nyugodtan, és várja ki a reggelt. Ha a hajnal világosra festi az eget, az ember sok mindent másképpen lát, és talán maga is megbotránkozik éjszakai tévedésein.

Leült és hallgatott. A fáradtság csakhamar rátelepedett a szemhéjaira, mint egy hivatlan és nem kívánatos vendég. Elszundíthatott egy kicsit, mert egyszer csak azt vette észre, hogy ott áll előtte a portás, és a vállát rázogatja.

— Uram, ön elszundított...

— Az lehet. Nagyon fáradt vagyok. Ez már a harmadik éjszaka, hogy nem alszom rendesen.

— Lehetséges, kérem, de itt nem szabad aludni.

— Hol?

— Itt, a szállodában. A szálloda halljában. Ön nem kapott szobát, tehát nem szerezte meg a jogot erre a kedvezményre. Nem érzi, uram, hogy ez a szundikálás enyhén minősítve is felér egy kisebb betöréssel?

— Bocsánat, uram, erre igazán nem gondoltam. Szokásaink úgy látszik lényegesen különböznek egymástól. Csak ezzel magyarázható, hogy ennyire tapintatlan voltam. Otthon, ha vendég van a kertemben, és véletlenül bogáncs akad a nadrágjára, azért még eszembe sem jut, hogy tolvajnak tekintsem. Az csak az én szégyenem, ha bogáncsot tenyésztek a virágok helyett.

A portás egy kicsit zavartan nézett rá. Mintha mondani akart volna valamit, de csak egy legyintéssel helyettesítette a szót. Nem értette az idegen érveit, amint hogy az sem értette az övéit. Ez a kölcsönös meg nem értés csak a hallgatásban találta meg a maga egyensúlyát. Inkább hallgattak hát hajnalig. A portás csak olykor-olykor villantott egy ellenőrző pillantást a széken gunnyasztó idegen felé, hogy megbizonyosodjék róla, nem csempészi-e át magát egy óvatlan pillanatban a tiltott álmok határán.

Amikor az ablakon bekukkantottak a hajnal első, bártortalan sugarai, a portás kitérte az ajtót, tén hogy beengedje a hallba az új napot.

— Most szabad, uram. Az utca fogadhatja önt. De ne felejtse el, hogy jelentkeznie kell!

Az utcák bántóan egyenesek voltak. Ha kiállt az út közepére (a korai órákban még nem volt nagy forgalom), ellátott a messzeségbe, ahol megszűntek a házak, és valami apró állatkák legelésztek a távolból kékes színűnek látszó gyepon. De aztán, mikor félóra hosszat gyalogolt egyfolytában, még mindig ugyanaz a kép vetült a szemébe — és ugyanolyan távolból. Délibáb — jutott eszébe, és szép volt ez a gondolat a vigasztalanul sivár utcán, mert eszébe juttatta, hogy tegnap is volt ezen a világon, s ez a tegnap — a helyet tekintve, amelybe beleivódott — minőségileg különbözött a legújabb huszonnégy órától, amely a ma nevet vette fel. Tegnap még nem kellett jelentkeznie, ma viszont ráfogják az álmatlanság fegyverét, ha el merészeli mulasztani.

Megunta, hogy mindig csak egyenesen haladjon a távoli déliláb felé, befordult hát egy keresztutcába, de ott is ugyanaz a kép fogadta.

Mintha ugyanaz az utca volna. A házakat valaha gyermekkorában rakhatta ki színes építőkockákból, és közjük szorult valami tanácstalan, gyermekies képzelőerő, mely minden naivsága és minden természetessége ellenére a begyepesedett mesterkéeltséggel rokon. Mintha egy kosár szilvában felfedezne egy mosolygó barackot, s aztán, mikor utánanyúl, hogy kivegye, hogy jóízűen beleharapjon, a barack egyszerűen úgy elkeveredik a szilvák között, hogy soha többé nem tudja megtalálni. Tán valami átlényegítő varázslat folytán maga is szilvává változott.

Hosszú gyaloglás után egyszer úgy vélte, hogy valahol messze maga előtt a szállodai potrohost látja. A hivatal főnökét. Kék szivarfüst is lebegett a feje körül, mint valami ismertetőjel. Utánairamodott, de csak egy lehajtott fejű koldusba ütközött a sarkon. A szivarfüst — és a gazdája is — nyomtalanul eltűnt valahol a mellékutcában vagy egy kapualjban.

— No, mindegy! — nyugtatta meg magát. — Úgyis meg kell borotválkoznom először.

Sárga pléhtányért nem talált ugyan, de egyszer csak egy félig nyitott ajtó mögül lesből rávetette magát a borbélyszag. Nem sokat spekulált, befordult az ajtón. Köszönésére senki sem válaszolt, még csak a fejét sem vetette föl senki. Pedig sokan voltak a helyiségben. Köröskörül a falak mentén gunnyasztottak a vendégek, középen pedig, a háttal egymásnak állított tükrök előtt hat borbélylegény ügyeskedett. Talált egy üres széket, és elhelyezkedett ő is a fal mellett, hogy kivárja a sort. A múltó percek mintha mind a szempillájára telepedtek volna. Valami kellemes zsongás muzsikált a fülében, afféle röpködő álomtündér. Hátra akart dőlni, de a széknek nem volt támlája. Akkor megpróbált közelebb ülni a falhoz, de a szék lábai oda voltak erősítve a padlóhoz, nem lehetett elmozdítani helyéről.

Ha már bóbiskolni nem lehetett, hát az embereket figyelte: a kerek és ovális arcokat, amelyek úgy sorakoztak egymás mellett, mintha a sötét égbolton egyszerre több hold világítana. A merev arcokról nem tudott leolvasni semmiféle emberi érzést. A kora reggeli órákban még a nyugalom terpszkedik mindenfelé, s ez a nyugalom elrejtí, észrevehetetlenné teszi az érzéseket. Senki sem türelmetlenkedett, senki sem akart mások elé kerülni a sorban. Egy pillanatra az a kellemetlen érzés fogta el, hogy jól fegyelmezett halottak ülnek mellette, akik az imént keltek ki a temető valamelyik sírköve alól, és teljesen mindegy nekik, hogy meddig kell itt ülniök, teljesen mindegy nekik, hogy mikor térhetnek vissza megszokott kényelmes és hűvös fekhelyükre.

Sokáig kellett várni, míg rákerült a sor. Akkor megkönnyebbült sóhajjal vetette el magát a borbélyszékben. Itt már hátradőlhetett kedve szerint, és nem is mulasztotta el az alkalmat, hanem álomkívánón lehunyta a szemét. Talán mindjárt ki is röppent volna a műhelyből az álom szárnyain, de visszarántotta a borbély szava.

— Ön, uram, nagyon fáradt lehet.

— Igen, nagyon fáradt vagyok. Olyan fáradt, mint aki nem aludt az éjszaka.

A rokonszenvesnek látszó borbély kezében megállt az indulásra kész, beszappanozott pamacs.

— És valóban nem aludt, uram? Ilyen fáradtan nem lehet nekiindulni a hosszú napnak. Így öngyilkosság beülni a borbélyszékbe. Megtörténhet, hogy elbóbiskol, álmában megmozdítja a fejét, és kész a baj. A borotva kényes jószág, nem lehet vele viccelni.

— Megkérhetném, kérem, hogy ne törődjek a személyemet fenyegető veszélyekkel? Hadd szögezzem le most mindjárt, hogy saját felelősségemre ültem bele a borbélyszékbe, s ha kívánja, ezt a felelősséget írásban is vállalom.

— És miért nem aludt, ha szabad kérdezni? — okvetetlenkedett a borbély, anélkül hogy a munka megkezdésére gondolt volna, mint akin egyáltalán nem fognak az unszoló szavak.

— Egyszerű a válasz. Nem engedték.

— Nem engedték?... Ez nagyon gyanús körülmény, kérem. Ez valami olyasmit takar, aminek talán nem is való a napfény. Mivel vonta ön magára azt a haragot, amely megfosztotta az álomtól, minden élőlény születéssel szerzett jogától? Ön, uram, alig merem kimondani is, de hát minden jel erre mutat, azt hiszem, elmulasztotta legelemibb kötelességét, a jelentkezést.

— De hiszen csak az éjszaka érkeztem!

— Azt mindenki mondhatja — szögezte le dorgáló hangsúllyal a borbély, és felkiáltójelként a magasba merevítette a mutatóujját. — Azt mindenki mondhatja, uram. Ne haragudjon, de ilyen körülmények között igazán nem borotválhatom meg, ezt maga is beláthatja.

Valami homályos sértődöttség arra készítette, hogy ellent mondjon. Tudta, hogy hiába, erre megtanították a szállodai tapasztalatok. De valahogy nagyon kicsinynek, nagyon jelentéktelennek érezte magát a borbély kemény szavai nyomán, és ezt a kellemetlen érzést kellett elűzni az ellentmondással.

— Márpedig én nem mozdulok innen, míg meg nem borotvál.

— Azt nem teheti, uram — mondta a borbély, és fölcattanó hangjában több volt a határozottság, mint a fenyegetés. „Az őrség” — jutott az idegen eszébe, és hamarjában nem is tudta már, hol is hallotta, hogy őrség is létezik a világon. Szégyellte magát, amiért eszébe jutott az őrség, szégyellte, hogy a fal mellől némi kíváncsisággal tekintenek rá a merev halottarcok, s már megbánta, hogy ellenkezni próbált. Tudta, hogy úgyszólván hiába.

A borbély még ott állt előtte, két karját összefonta a hátán, mintha ezzel is szavának megmászhatatlanságát jelezné. Más mozdulatot azonban nem tett, s megvárta türelmesen, míg az idegen vendég eljut elhatározásában odáig, hogy fölemelkedik a székről. Akkor karjának egyetlen ledületével végigsuhintott az idegen üresen maradt helyén, mintha ottmaradt hajszálakat akarna lesöpörni, mert ezek a hajszálak az el távozottat magát jelentik. Aztán fölnézett közömbös arccal, és csak annyit mondott:

— Tessék, kérem a következőt!

Az idegen akkor már az ajtóban volt, és annyira szégyellte magát kudarca miatt, hogy vissza sem mert nézni.

Két kellemetlen érzés kísérte tovább az unalmas, egyhangú utcákon, a kínosan pedáns gondossággal épített felhőkarcolók és a nyílegyenes utakon otthonosan száguldó gépkocsik között: az álmatlanság és a bo-

rotvátatlanság kellemetlen érzése. És ehhez a kettőhöz csakhamar újabb útitársként csatlakozott egy harmadik: az éhség. Megkordult a gyomra, s ez a mélyről jelentkező kongó hang mintha egész belső részének lázadását jelezné az egész itt észlelt, pedánsan követelőző rendszer ellen. Eh, pokolba azzal a jelentkezéssel! Előbb harapni kell valamit, a hivatal nem szokik el. Most már ebből az új szempontból figyelte az egyforma házakat, egy zugot keresett, ahol kipihenheti eddigi száműzetésének fáradsalmait, ahol erőt gyűjthet a következő órákra. Egy illatokat árasztó vendéglőt keresett, ahol legalább ezt az utolsóként hozzácsatlakozott útitársat elűzheti magától, ha már a másik kettő úgy ragaszkodik hozzá. Megtapogatta a zsebeit. Tömött pénztárca lapult a szíve fölött, s ez egyszerre önbizalommal töltötte el. Ejnye, hogy eddig nem gondolt erre! A pénz mindenütt megnyitja a kapukat, csak meg kell lobogtatni, mint valami zászlót.

— Uram, nem tud valahol egy vendéglőt? — szólított meg egy jólöltözött, frissen borotvált járókelőt, de az csak végigmérte egyetlen megvető pillantással, s minthogy a benyomás, amit szerzett, kedvezőtlen volt, szó nélkül továbbsietett. Az idegen megbotránkozva könyvelte el ezt az újabb kudarcot, de tanult az esetből, s legközelebb már egy rongyos ruhás embert kérdezett meg, aki ott üldögélt egy park kerítésén, s láthatóan nem tartozott e pedáns város összetartó közösségébe.

— Kár a fáradságért, uram! — mondta a rongyos. — Csak nem gondolja, hogy ilyen borotvátatlanul kiszolgálják?

— Van pénzem! — mondta büszkén az idegen, de a koldusforma alak legyintett:

— Azzal ugyan ne dicsekedjen, úgysem hiszik el, hogy becsületes úton jutott hozzá. Az ilyen borotvátatlanság nem fér össze a pénzébőséggel, ezt beláthatja, uram.

— Nem látok be semmit. Van pénzem, tehát enni akarok. Ehhez talán jogom van, nem?

— Nézze, uram, van egy tegnapról maradt zöldpaprikám, ezt odaadhatom. Tartsunk össze mi kivetettek.

Az idegen csak elfintorította a száját, s ez a fintor nemcsak undort fejezett ki, de némi elkeseredést is, hogy lám, kivel került egy sorba. A zöldpaprika és a rongyos ruha egy nem kívánt életforma szimbóluma volt, s ezt a szimbólumot büszkén elvetette magától.

— Nos, kérem, nem hajlandó megmondani, hogy hol találok egy vendéglőt?

— Hát ha nagyon ragaszkodik hozzá, megmondhatom. De ne feledje el, vágyódni fog még az én szívesen fölkinált zöldpaprikámra.

Egy vállrándítással megköszönte a kapott fölvilágosítást, és elindult a jelzett irányba. A vendéglő ott volt egy közeli mellékutcában, és hívogatóan nyitva volt az ajtaja. Mintha zöldpaprikaszag áradt volna ki az ajtaján, emlékeztetve az iménti koldusra. Egy egész ágyás zöldpaprika nem árasztat olyan erős illatot, mint ez a nyitott ajtó.

Ahogy körülnézett, nem látott üres asztalt. Az emberek többnyire sört fogyasztottak, és élvezettel csámcsogtak a habján. Nem tekintett rá senki, s a kutató pillantások elmaradása feledtette vele magával is borotvátatlanságát. Lám, lám, mégsem volt igaza a koldusnak a zöldpaprikájával. Végigment az asztalok között, s valahol a terem mé-

lyén fölfedezett egy üdezöld szigetecskét, egy asztalt, amely mellett csak egyetlen személy ült, egy fiatal, csinos arcú leány, és elgondolkozva szürcsölgette feketéjét. Az élet ígérete áradt belőle, s ahogy megszólította, még mosolygott is. Mintha a nap sütött volna ki.

— Szabad egy hely, kérem?

— Miért ne? — mondta a lány, és önkéntelenül félrehúzódott az asztal sarka felé, mintha padon ülne, és önmaga mellett szorítana helyet. Aztán ráébredt ügyetlen mozdulatára, és megint elmosolyodott. — Látja, kérem, milyen szórakozott vagyok? ... A szokás hatalma. Ne haragudjon rám.

— Miért haragudnék? — kérdezte boldogan az idegen, és legszívesebben csakugyan odaült volna — nem az asztalhoz, hanem szorosán a lány mellé. — Szép szeme van magának! Hogy is mondjam! Mint egy éjszakába villanó tűzgolyó.

— Ne vicceljen! — mosolygott a lány, és meleg mosolya egyszeriben feledtette a hotelportást, a borbélyt és az imént zöldpaprikát kínáló koldust is. Olyan minden rosszat meg nem történtté tevő, varázserejű mosoly volt. Mintha a nap sugar jökedvében bebújna a szűk pinceablakon, és illatozó rózsaligetet varázsolna a komoran ásító borshordók helyébe.

— És a keze! Mutassa csak a kezét! ... Ó, ha ezek a kezek megismogatnának!

— Maga csintalan ember — mondta a lány, és nem sütötte le a szemét, inkább közelebb csúsztatta kezét az asztalon, mintha összemérné a szép szavak nagyságával. Aztán mint aki nagyon elégedett az összemérés eredményével, talán azért, hogy szárnyat adjon a szavainak, újra megismételte: — Igen, maga csintalan ember. De nagyon kedves.

Miért is jött be a vendéglőbe? Mintha elvesztette volna a tájékozódást a benyomások között. A gyomra üzte, zöldpaprikaszagot érzett, és talált egy leányt, aki mindent feledtetőn rámosolygott. És amikor már megfélekedezett a gyomra követelődzéséről, megfélekedezett szakállának megállíthatatlan növekedéséről és a szállodai hallban töltött álmatlan éjszakáról is, akkor egyszerre — mint a borbély felkiáltójelként felemelt mutatóujja — váratlanul elétoppant a pincér. Egészen közönséges, minden vendéglőben megtalálható pincér volt. Látszott rajta a komor elfoglaltság, látszott rajta, hogy csupán egy percet szánhat betévedő vendégeinek a maga örökös sietségéből. Ez a homlokára írt időhiány úgy hatott az idegenre, mintha délelőtti feketekávéjában fölfedezte volna az egészen közönséges sült tök ízét.

— Parancsol, uram? — szólalt meg számonkérő hangon a pincér, és ez a hang, amely inkább illetet volna valami nyomozásba belemerült detektívhez vagy vezénylő katonatiszthez, mintsem az ételek és italok mesteréhez, végleg visszarántotta az idegent a szép asztaltárs nyújtotta távlatokból ide a hétköznapi asztalok és székek közé, emlékeztetve a terítőn meglapuló tegnapi paprikásfoltra.

— Kérek egy zónapörköltet! — mondta, és ezzel a mondattal ott folytatta életét, ahol a zöldpaprikát kínáló rongyos koldusnak hátat fordított.

— Bocsánat, uram, ön ma úgy látszik nem borotválkozott — jegyezte meg megdöbben arccal a pincér.

— Csakugyan! Eddig észre sem vettem — próbált szellemeskedni. — De hát minek tulajdonítsam ezt a nagy figyelmet, amit méltatlan szakállamnak szentel? Miért olyan fontos az ön számára, hogy ma már hódoltam-e a borotválkozás kétségtelenül megszépítő szertartásának?

— Hogy fontos-e? Uram, ön nincs tisztában azzal, hogy mit beszél. Vagy gyermekien naiv, amit nem hiszek, vagy pedig csak tetteti magát. A borotvátlanlanság mindenképpen feltételez bizonyos hajlamot a rendetlenségre, a rendetlenség pedig az ember legrosszabb tulajdonságai közé tartozik.

— Jó, jó, de mi köze mindennek ahhoz, hogy én valamit enni szeretnék? Kérem, hagyja békében a szakállamat, és hozza csak azt a zónapörköltet. Különben is, ha úgy kívánja, ünnepélyesen megígérem, hogy a legelső adódó alkalommal bünbánattal beülök a borbélyszékbe.

— Nem olyan egyszerű az eset, uram. Ezt nem lehet tréfálkozásai elütni. Hivatásom tiltja, hogy olyan embert kiszolgáljak, akinek legalapvetőbb jellemvonásaival nem vagyok tisztában. Ahhoz, hogy hozzassam az egyébként nagyrabecsült zónapörköltet, meg kell ismernem a vendéget, amennyire csak lehetséges. Márpedig a megismerés éppen a rossz tulajdonságokon keresztül a legkönnyebb. Ezért érdekel engem az ön szakála. Tudnom kell, mi az ésszerű oka annak, hogy elfelejtette kérni a borbély érdemes szolgálatait.

— Hát először is szögezzük le kérem, hogy szó sincs semmiféle feledékenységről! — mondta egy kicsit idegesen az idegen. — Amint kitéhettem a lábam az utcára, szinte első utam a borbélyhoz vezetett. És igazán nem az én hibám, hogy mégis ott éktelenkedik az arcomon a kellemetlen szőrzet.

— Ezt nem értem — jegyezte meg a pincér, és arcán egy pillanatra tanácstalan részvét jelent meg.

— Pedig nagyon egyszerű. A borbély nem volt hajlandó megborotválni.

— Nem volt hajlan-dó? — tagolta a pincér, s aztán, mint aki nagy felfedezésre jutott, úgy csapott le az idegenre, mint keringő sas a bokrok között lapuló áldozatára. — Nem volt hajlan-dó, azt mondja? De uram, ön akkor kétségtelenül valami nagy hibájával, sőt az is lehetséges, hogy valami bűncselekményével vonta magára a derék iparos rosszsallását, azért nem vállalta el a szakálltalanítás egyszerű műveletét.

— Bűncselekmény? Az lehetséges, kérem. Ma vagy tegnap, nem is tudom már, mikor volt, már mondtak nekem ilyesmit. Hogy álmot loptam a szálloda halljából.

— Álmot lopott? — csodálkozott a pincér.

— A helyzet egyszerűen az, hogy elbóbiskoltam ott a hallban, és ezt a portás tolvajlásnak minősítette.

— De miért bóbiskolt ön a szálloda halljában? Nem lett volna egyszerűbb a szobában aludni?

— Szobában? Valóban! De mit tegyek, ha a portás nem volt hajlandó szobát adni?

— Nem adott szobát? Nos, ez újabb bizonyíték a szememben valószínű bűnössége mellett. Egy ember, aki a szállodában sem kap szobát, igazán nem járhat emelt fővel az utcán. Ezek után már igazán határozottan követelem, hogy vagy hagyja el azonnal a termet, vagy

pedig adjon magyarázatot mindezekre a nagyon gyanús körülményekre nézve.

— Nos, ha a vallomás ellenében hozza azt a zónapörköltet, hát töredelmesen bevallom, hogy állítólag az a bűnöm, hogy még nem jelentkeztem.

A pincérnek még a szava is elállt a váratlan vallomástól.

— Nem jelentkezett? És még van bátorsága zónapörköltet kérni egy becsületes vendéglőben?

— Igazán nem tudtam, hogy a zónapörköltnek bármi köze is lehet a jelentkezéshez. Talán a jelentkezéssel együtt kiutalást kellett volna kérnem a napi kosztomra is?

A pincér fölöslegesnek látott minden további szót. Egy megvető pillantást vetett nemcsak az idegenre, hanem a vele szemben ülő fiatal lányra is, aki láthatóan megzavarodott egy kicsit, s hamarjában azt sem tudta, hogyan is kellene viselkednie ilyen kínos helyzetben.

— Hová tűnt a mosolya? — fordult hozzá az idegen. — Az imént még úgy ragyogott rám, mint felhőtlen égről a nap. Most pedig egyszerre megdermeszt a fagyossága. Miért ilyen kegyetlen hozzám?

— Ön nem is érdemel mást, uram.

— Hát az iménti derűs tekintete?

— Akkor még nem ismertem. Nem is sejtettem ügyesen leplezett alattomoságát.

— Miért? Hiszen az előbb is megvolt a szakállam.

— Igen, de én még olyan tapasztalatlan vagyok, nem is fordítottam rá kellő figyelmet. Titokban tán még férfiasságot is láttam benne. De a pincér nagyítót tartott a szemem elé: itt van, nézd meg, te szerencsétlen, ki mellett ülsz, kire pazarolod a szemed mosolyát!

— Nagyítót?

— Igen, nagyítót, és most úgy látom önt, mint Gulliver látta az óriásokat.

— De hiszen ez hízelgő rám nézve, hogy óriássá nőttem egy szép leány szemében.

— Gondolja? Már valóban azt sem tudom, mit csodáljak jobban, tettetett naivságát, vagy szentelen gonoszságát. Ön csakugyan nem tudná, nem értené, milyen őszinte szerszám a nagyító? Ön csakugyan nem tudná, hogy ha az ember nagyító alatt megnő, növekedésével egyenes arányban nőnek s egyre láthatóbbakká válnak hibái is? Gulliver is csak akkor fedezte fel, milyen rút az ember, amikor föltáru-
tak előtte Brobdingnag lakóinak hatalmas pórusai. Hát ilyen kitégült pórusú óriássá vált most ön is a pincér nagyítója alatt.

— Pusztán azáltal, hogy fölhívta figyelmét a szakállamra. Ó, átkozott szakáll! Inkább lepörkölttem volna, mintsem hogy kiváltsa ilyen szép szemek rosszalló pillantását.

— Nem a szakállról van szó, hanem arról, amit takar. A jelentkezésről, illetve a jelentkezés elmulasztásáról.

— Hát ezért játszunk bújócskát a nappal?

— Mondja, uram, hát tekinthetne ön a bizalomnak csupán egy enyhe árnyalatával is arra az isten teremtményére, akiben egy villanás nyomán egész sereg utálatos tulajdonságot fedezett fel?

— A pincér nagyítójával?

— Azzal. Vagy tagadja tán, hogy ez az egyetlen mulasztása is, amiről tudok, kimeríti a nemtörődömség, rendetlenség, önző lelkiismeretlenség és meggondolatlanság fogalmát? Hogy a szabályok semmibevevésével, minden más hiba szülőatyjáról, a fegyelmetlenségről ne is beszéljek.

— Mindezt vajon?

— Mindezt, és minden bizonyos még sokkal többet is, amit ilyen hirtelen nem is tudok egészen fölmérni. De hát mindezek közül egyetlenegy is elegendő volna ahhoz, hogy jóérzésű ember szóba se álljon önnel, sőt émelygő undorral elfordítsa öntől a fejét.

— No lám! No, de ha így látja a dolgot ön is, akkor úgy látom, igazán nincs más hátra, mint hogy megkeressem végre azt a fránya hivatalt, még ha a világ végén van is. Elvégre mégsem engedhetem meg magamnak, hogy még ilyen ragyogó szemű csinos szőke lány is egyszerűen hátat fordítson nekem, mint valami rongyos koldusnak, aki zöldpaprikán él a park mellett.

Azzal már föl is ugrott az asztaltól, mint aki egészen komolyan gondolja, amit mondott, vissza sem köszönt, s elindult a kijárat felé. A lány ottmaradt az asztalnál, és felháborodva hallotta, hogy az udvariatlan gyorsasággal távozó idegen isten bocsá! még gondtalanul füttyörszik, vagy legalábbis ügyesen tettei ezt a gondtalanságot.

Az utca semmit sem veszített unalmasságából az elmúlt félóra alatt, hiába öntötte el a korai napfény, mint valami puha hab a cukrászsüteményt. Benne kísértett a koldus árnyéka a zöldpaprikával, s az idegen úgy érezte magát, hogy eltévedt, s hiába próbál kitörni az elvarázsolt körből, újra és újra visszatér oda, ahonnan az imént elindult. Ez az örökös ismétlődés megint csak a gyermekkorát idézte. Egyszer elküldték valami kis levélkével a város másik végére. „Nagy gyerek vagy már! — mondta az apja. — Meg kell szoknod, hogy egyedül járkalj az utcákon.” Akkor irigységgel figyelte az úttesten gondtalanul kocogó lovakat: lám, ezek nem félnek az idegen utcáktól. Ment, ment, s egyszerre az volt az érzése, hogy ezen a helyen már járt valamikor, nem is olyan régen, mindössze talán öt perccel előbb. Az egyforma utcák megtévesztették, kört rajzoltak köré, s ebből a körből nem tudott kitörni. Egy rendőr vezette haza, szégyenszemre.

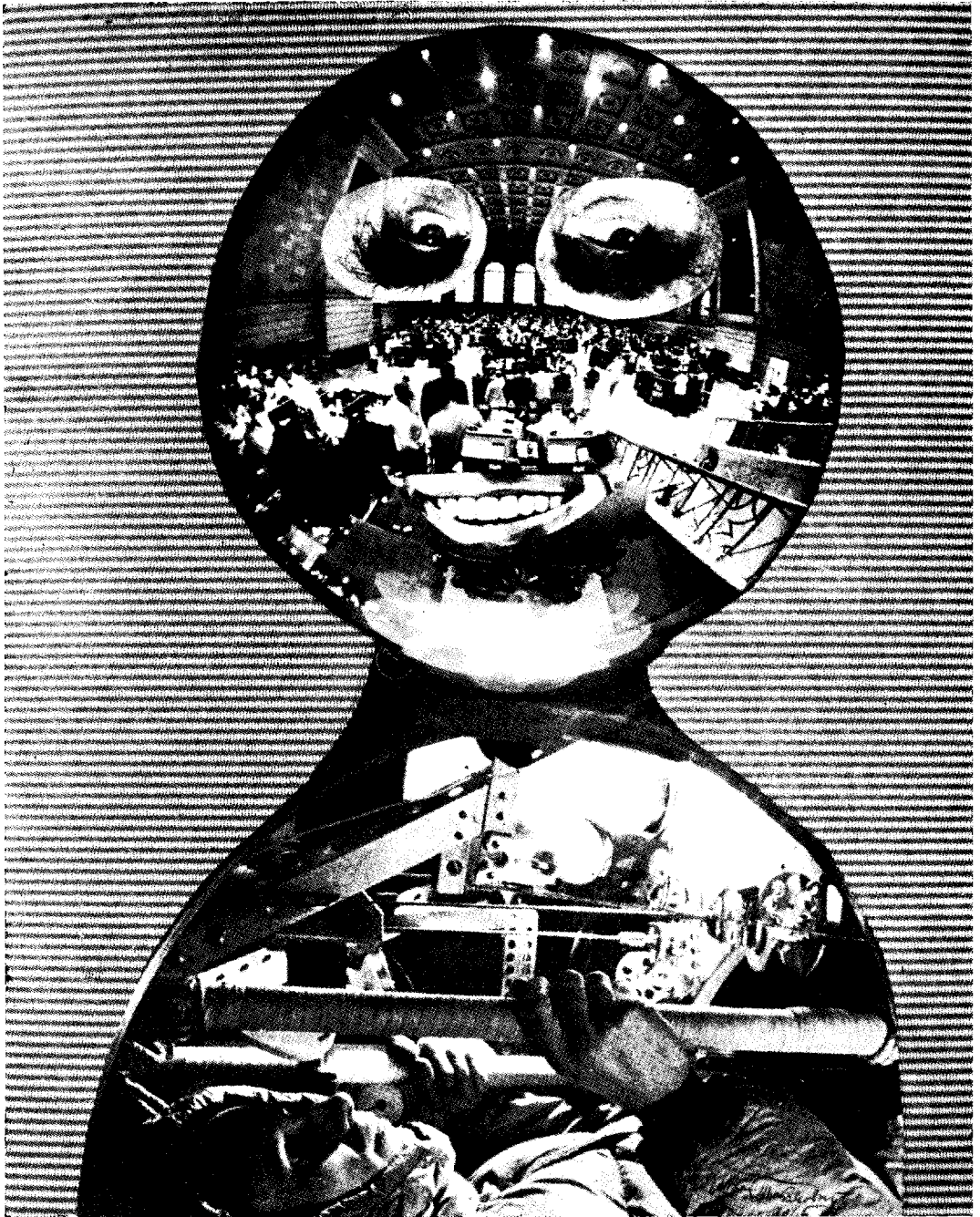
A koldus! — jutott eszébe, és valami halvány reménykedés ébredt benne. Talán a koldus is megteheti azt a szolgálatot, mint egykor az az udvarias rendőr. Lépteivel már a parkot kereste, s remélte, hogy az elfogyasztott zöldpaprika árán kijuthat az utcák szürke börtönéből. De a koldus már nem ült ott a park kerítésén, csak egy öreg anyókat látott a helyén. Fogatlan szájával valami pogácsafélét majszolt.

— Édesanyám, nem látott itt egy öreg koldust? Az imént még itt üldögélt a kerítésen.

— Ez a hely az enyém — mondta kevélyen az anyóka, s mint aki ezzel a maga részéről le is zárta az eszmecserét, nagy figyelemmel fordult egy szőrös hernyó felé, amely harmonika-mozdulatokkal közeledett a cipőjéhez.

— De az imént még itt volt, és egy ráncosodó zöldpaprika volt nála.

Úgy mondta ezt, mint valami ismertetőjelet, de az anyóka csak a maga szempontjait érezte a szavakból.

— Akkor bitorolta a helyemet a gazember. Majd jelentést teszek az ügyben.

— De kérem, én nem akarok vizályt szítani. Nekem csak szükségem volna... arra a zöldpaprikára.

— A kolduséra?

— Megfizetném én becsülettel.

— Nem lehet azt megfizetni! Hogy gondolja az úr?

Most mintha valami határozott összetartozásérzet csengett volna a szavaiból. Tán a zöldpaprika említése tette. Mintha ellenség állna előtte, aki ki akarja fosztani, meg akarja ölni benne az emberi összetartozást.

— De kérem, ne nézzen rám ilyen gyanakvó szemmel! Egyszerű és mégis megmagyarázhatatlan az én szomorú történetem, és összefoglalható ebben a két nyers szóban is: éhes vagyok! Éhes, pedig tele a zsebem pénzzel, és árva, pedig szinte nyüzsögnek körülöttem az egykedvű emberek.

— Mit tehetnék én magáért? — kérdezte megenyhülő részvétellel az anyóka.

— Ha többet nem is, hát árulja el legalább, hogy hol kell jelentkeznem.

— Meglehetősen nehéz kérdés — szögezte le elgondolkozva az anyóka. — Nem tudom, van-e valaki a városban, aki teljes határozottsággal válaszolhatna rá. De azért megpróbálok segíteni, ha mással nem, hát legalább egy kiindulóponttal. Itt mindjárt a folyóparton van egy kis bódé, úgy lóbálja a szél az ajtaját, hogy messzire hallik a csapkodása. Abban a bódében egy magamfajta öregasszony örökké valami pulóverfélélet kötöget. Annak az öregasszonynak úgy két esztendővel ezelőtt volt valami messze idegenből érkezett vendége. Talán emlékezik még rá, hogy hol is kellett jelentkeznie. Persze, előre is figyelmeztetem, hogy sok reményt ne fűzzön ehhez az öregasszonyhoz, mert ki tudja, érdemesnek tartja-e még az ostoba emlékezést. A pulóver kötése minden gondolatát a tűkhöz köti.

Amikor már indult, még utánanyúlt egy emberi szó.

— Nézze csak, adok magának egy pogácsát, hogy csillapítsa egy kicsit az éhét.

Elfogadta. És ez a pogácsa kísérte aztán a hosszú nyomozóúton. Hosszú volt az út: a pulóvert kötő folyóparti öregasszonyig, az öregasszonytól egy rokkant rakodómunkásig, a rakodómunkástól egy ágyban fekvő beteg leánykáig, s a beteg leányka csodálkozó szavai nyomán egy hatalmas épületig, amellyel úgy uralkodott a környékbeli házak felett, mint a brobdingnagi óriás a gulliveri törpék fölött.

— Kérem szépen, ebben a házban van a hivatal, ahol jelentkeznem kell?

A megszólított ember, aki ott ült egy hosszú asztal mellett, az asztal méreteivel szinte elbarikádozva magát a külvilágtól, elnéző mosollyal tekintett rá, és hivatali fontosságát hangsúlyozva, napóleoni pózzal zakójának bal belső zsebében keresgélt, mintha csak onnan, a zseb sötét mélyéből, az iratokkal tömött levéltárca mellől szedné elő a feleletet.

— Itt volt, uram, itt volt, de már elköltözött. Úgy hallottam, azért, mert már kicsinynek bizonyult számára ez a hatalmas épület.

— Ez a házóriás? — csodálkozott az idegen, és felnézett a tágas előcsarnok mennyezete felé, mintha az egymásra torlódó emeletek sokaságát akarná fölmérni a szemével. — De hiszen egy egész hadsereg is elférhetne itt, ágyúival, harckocsijaival és bombázóival egyetemben!

— Ön csodálkozik, uram s ebből is látszik, hogy idegenből jött, és nem ismeri a mi szokásainkat és életkörülményeinket. Ön azt mondja, egy egész hadsereg? ... Nos, hát nem kell-e egy egész hadseregnél is több ember annak az óriási feladatnak az ellátásához, ami erre a hivatalra hárul?

— Annyian jönnek idegenből?

— Ó, uram, micsoda naiv kérdés! Ki mondta önnek, hogy csak az idegenből jöttek tartoznak e hivatal hatáskörébe? Hiszen ha csak az volna, valóban érteném a csodálkozását. De el tudja ön, uram, képzelni, mennyi munkát jelent egyetlen idegen érkezése is? Vegyük például önt. Mikor is érkezett városunkba?

— Még csak tegnap este.

— Még csak tegnap este, mondja ön. De vallja be, hány emberrel került már közelebbi kapcsolatba ez alatt az aránylag rövid idő alatt is! Ezekre az emberekre akarva, akaratlanul, de föltétlenül ráragadt legalább egy szemernyi, szemmel nem is látható részecske az ön magával hozott idegenségből, s ez a részecske idővel tán el is hatalmasodhat, ha nem fordítunk rá gondot. Mi pedig meg akarjuk menteni városunk lakosságát ennek az idegenségnek az elhatalmasodásától, mert ez az idegenség káros hatással lehet egész életünkre, gátolhatja szabad fejlődésünk kibontakozását, megbéníthatja belső erőnket. Mi pedig meg akarunk maradni saját magunknak, olyanoknak, amilyenek eddig voltunk, száz és ezer évvel ezelőtt is. Érti már, uram? Nem? Nos, lássunk egy közelebbi példát! Itt vagyok például én. Alig váltottam önnel néhány szót, de máris érzek valami lelkiismeret-furdalást, amit az ön önkéntelen csodálkozása és hitetlensége keltett bennem. Ki tudja, mennyire kerülhetnék magam is e hitetlenség hatása alá, ha nem volna egy hivatal, amely őrködik fölöttem, nyilvántartja minden lépésemet, tudja, mikor kelek fel reggel, hány cigarettát szívok el ebédig, kívül csevegek el itt-ott ráérő perceimben, egyszóval pontosan, minden esetleges hézag nélkül tudja és nyilvántartja, hogy miképpen is élek. Fogadni mernék, uram, a hivatal, amelyet keres, máris figyeli önt, s enél fogva természetesen engem is, és mindazokat, akikkel akár egyetlen szót is váltott megérkezése óta, vagy akire akár csak egy röpke kis pillantást is vetett a minden embernél természetes érdeklődés sugallatára. Érti már, uram, hogy miért volt kicsi az épület a hivatalnak?

— Azt mondja, figyelemmel kísérik minden lépésemet? De hát akkor miért bujkálnak előlem? Miért nem álltak előm már tegnap este, mikor leszálltam a vonatról, vagy esetleg ott a szálloda halljában: „Itt vagy, idegen? Nálam jelentkezhetsz, s már mehetsz is aludni valamelyik puha ágyba”. Miért nem szóltak? Miért szökött meg tőlem a hivatal vezetője is, akit ott a szálloda halljában láttam? Nem, nem mehettem aludni, nem borotválkozhattam és nem kaptam enni a vendéglőben. Hát rendben van ez így?

— Ön, uram, nagyon lázadó természet, s már ez az egyetlen körülmény is mutatja, mennyire szükséges, hogy a hivatal a kellő óvatos-

sággal járjon el. A hivatalnak már a jelentkezés előtt ismernie kell őnt, s ebbe a megismerésbe természetesen beletartoznak az elkalandozó gondolatok is. A gondolatok pedig éppen a titkos figyelés nyomán tárulkoznak föl teljes őszinteségükben. Menjen csak, uram, keresse tovább a hivatal! Én mondom, nem elvesztegetett idő ez a keresés.

És ment tovább, rőtta az utcákat napmelegítette követ háztól házig, embertől emberig. Ment, és nem is az utcákat, de az eget nézte. Egy nagy házat keresett, felhőkarcolót, amely valóban fölkapaszkodik a kelet felé szálló komor felhőkig, s amelynek ablakaiból árnyékba burkolódzó, titokzatos emberfejek kandikálnak ki, szemük előtt hosszú látszó, s fülükön valami ravasz készülék, amely fölfogja a mosolyokban rejlő gondolatokat és a gondolatokban rejlő csúfolkodó vigyort. Ment az utcákon, álmosan, éhesen, és borotvátlanul, egy nagy-nagy házat keresett, amelyben hivalkodó címtábla nélkül is azonnal felismeri a hivatalt. Annál nagyobb volt a meglepetése, amikor — már úgy este felé — megbökte szemét egy kis tábla... Nem a várt felhőkarcoló, hanem egy szerény földszintes ház falán. Ez volna?... A hivatal, amelynek nem volt elég a nagy, emeletes palota?

Az ajtó tárva-nyitva, a kitáruló szobában két íróasztal, rajtuk csak kiszáradt tintatartók és vastag rétegben lerakódott por. Nem ült mögöttük ember már legalább néhány napja, de lehet, hogy néhány hete is.

— Van itt valaki? — kérdezte az idegen, és hangja riadt visszhangként ugrált a falak között.

Valahol a belső helyiségben megmozdult valami. Valaki nekiment a falhoz támasztott sóprúnak, s az végigvágódott a padlón. A csattanás nyomán kibukkant az ajtónyílásban egy álmos fej is, mint akit délutáni szundikálásából riasztottak fel. Az arca fehér volt, mint a kifestett bohócé, vagy mint akit csak az imént ráncigáltak elő valami buta liszteszsákból.

— Keres valakit, uram?

— Hogy keresek-e, azt kérdi? Immár hajnal óta egyebet sem teszek. Ez hát a hivatal, ahol jelentkeznem kell?

— Önnek ördöge van, uram, hogy így eltalálta. Talán bizony nem egészen ilyennek képzelte el? Legalábbis ezt látom szemének nyugtalan ide-odacsapongásából.

— Hát bevallom, mást vártam és mást is kerestem, amióta ott a régi helyen, abban a hatalmas palotában azt hallottam, hogy helyszúke miatt költözött el onnan.

— Ó, az csak az eredeti indíték volt, uram. De az ok aztán a végrehajtás során módosult. Akkorjában valóban kicsiny volt a hely, az irodákban már nem fért el a sok hivatalnok. De hát nagyobbbat nem lehetett kapni, még csak kilátás sem lehetett rá. Erre mifelénk talán nem is építenek olyan nagy házakat, amiben elférhetett volna a hivatal, ezért aztán elbocsátásokkal kellett megoldani a problémát. Igen ám, de kit bocsássanak el? Mondjuk, hosszú tanácskozás után megszületett egy javaslat, hogy XY-t el lehetne bocsátani. Az ám, de WZ semmivel sem jobb és semmivel sem rosszabb munkaerő, mint az az XY. Ha tehát WZ-et nem bocsátom el, az igazság azt követeli, hogy ne küldjem el XY-t sem. Még az a szerencse, hogy az igazság fordított vi-

szonylatban is igazság marad. Ugyanennek a logikának az alapján nyugodtan elbocsáthatom XY-t, ha ugyanakkor fölmondok WZ-nek is. Kézenfekvő volt tehát a megoldás. Csakhogy aztán az volt a bökkenő, hogy az így kialakult lánc annyira megnyúlt, mintha csak gumiból volna. Egyszer csak kiderült, hogy a helyszűkéből nagy helybőség lett. Ezt a problémát azonban már könnyen meg lehetett oldani. Ilyen kis házikó, mint ez itt, akad jócskán a város külterületén. Érti már, uram, ugye? Bizony a relativitásnak ezen a tarka szemüvegén át is lehet vizsgálni az okot és a következményt. Sohase engedje magát megtéveszteni az első látszattól! A dolgok sokkal mélyebbek, mint amilyenek látszanak.

— No, mindegy! Végeredményben mégis csak az a fő, hogy megtá-
láltam.

— Mit, uram?

— Hát a hivatalt.

— Azt meg — mondta elgondolkodva a lisztes képű. — De ugyan mi haszna van belőle?

— Hát végre talán jelentkezhettek.

— Azt bizony megtehetné, uram, ha volna itt valaki a hivatalnokok közül.

— Hát nincs?

— Bocsásson meg, uram, de nincs. Én csak egyszerű takarítólegény vagyok — s a bohócarcú fiatalember mintha maga lett volna az élő bocsánatkérés.

— Nem adhatna mégis valami tanácsot, hogy miképpen tehetnék eleget kötelezettségemnek?

— Nem tudok én, kérem, tanácsot adni. Nem is tartozik az ilyesmi egy egyszerű takarítólegény hatáskörébe.

— Hát a szabályok nem írják elő, hogy mikor kell nyitva tartani a hivatalt?

— Dehogynem, kérem, a mi szabályaink nagyon precízek, éppen ezért könnyű betartani őket. A szabály előírja, hogy ilyenkor nyitva kell tartani, és lám, nyitva is van. Különben hogyan lehetne most ön is itt, uram? Erre nem gondolt? Azt azonban sehol sem írja elő semmiféle szabály, hogy valamelyik hivatalnoknak is itt kell tartózkodnia minden alkalommal, amikor nyitva kell tartani a hivatalt.

— Ó, ez nagyon érthető és nagyon logikus is, mint minden ebben a városban. De akkor, úgy látszik, ma már nem tehetek eleget, a kötelezettségemnek.

— Úgy látszik, uram.

— Ős nem tudná megmondani, hogy mikor jöjjelek?

— Nagyon nehéz kérdés ez, uram. Csak a hivatalnokok válaszolhatnak rá teljes megbízhatósággal, de hát ők éppen most nincsenek itt.

— Nem jelenti ez azt, hogy talán nem is tartják olyan fontosnak a jelentkezést?

— Jelentkezni kell, uram!

— De mikor?

— Kell! — vont a föl újra a vállát a lisztes képű, és nagyon értelmetlenné tartotta az idegen urat, aki még az ilyen egyszerű dolgokat sem képes megérteni.

— És amíg nem jelentkezem, addig sehol sem kaphatok éjszakai szállást?

— Nem, uram.

— És nem adnak a vendéglőben ételt?

— Nem, uram.

— És még csak meg sem borotválkozhatom?

— Azt sem, uram. A szabályok határozottan előírják, hogy aki nem jelentkezett, azt nem szabad kiszolgálni.

— És azt nem írják elő a szabályok, hogy ott kell lenniök az irodában a hivatalnokoknak, hogy valóban jelentkezhessenek azok az érkező idegenek?

— Azt nem, uram. Ilyen szabály nincs.

— Nem gondolja, hogy valahol hiba van itt? Talán nem is a szabályokban, hanem valahol másutt.

— Lehet, uram, ezen még nem gondolkodtam. A szabályaink nem írják elő, hogy gondolkodni is kell.

— Ó, boldog nép, amelynek ilyen szabályai vannak! De nem gondolja, hogy a szabályok szelleméből mégis valami ilyesminek kell következnie?

— Lehetségesnek tartom, uram. De ahhoz, hogy határozott választ adhassak, megint csak gondolkodnom kellene. Erre pedig a jelenlegi szabályok egyáltalán nem köteleznek. Van egy szabályunk, amely határozottan és félremagyarázhatatlanul így hangzik: minden idegennek jelentkeznie kell! De olyan szabályunk nincs, amely kimondaná, hogy gondolkodni kell.

— Nos, mit tehetünk, ha ezt a hiányt nem pótolhatjuk semmivel? De megengedné talán, hogy ha nem is kötelez rá semmiféle szabály, mégis gondolkozzam én magam egy kicsit, hogy mitévő is legyek?

A lisztes képző az órájára pillantott, mintha sietős volna a dolga, és széles gesztussal adta meg az engedélyt.

— Ó, tessék csak gondolkozni, uram. Még van kereken tíz perce. Akkor ugyanis be kell zárnom a hivatalt. Lejár a kiszabott munkaidő.

Azzal hátat fordított az idegennek, és végigheveredett egy üres íróasztalon, mint valami óriási akta, amelyet sohasem lehet elintézni. Kisvártatva aztán visszafordult, és kutató, vizsla pillantással kérdezte:

— Nos, uram, jutott valamire a gondolkodással?

— Azt hiszem, legjobb lesz, ha elutazom.

— Nem rossz ötlet, uram. Sohasem gondoltam volna, hogy a gondolkodás ilyen remek ötleteket is ad. Ha elutazik, uram, akkor ugyebár nem kell jelentkeznie, és ezzel sok kellemetlenségtől megkímélheti magát, de a hivatalnokokat is.

A szavakat halk kuncogással kísérte. Az idegen azonban nem tulajdonított nagy jelentőséget ennek a kuncogásnak, szinte nem is figyelt rá. Az utazás gondolata egészen felüdítette. Ha nem restellte volna magát, hát hangos füttyszóra gyújt, úgy vonul végig az utcákon. De szerény ember volt, nem szerette a feltűnést, hát csak a lépteit doboltatta ritmusosan, és mosolyogva tűrte, hogy beszórja sűrű fekete homokkal a fellegekből leereszkedő langyos sötétség. Az utcákon már alig járt valaki, de szinte észre sem vette, hogy majdnem egyedül van. Ideodárpénő gondolataira úgyis rendszeresen felelgettek a szélről bizser-

getett fák és az egykedvűen gubbasztó, sápadt házfalak. Ő megértette ezeket a néma válaszokat is. Azt mondták: igazad van, hagyd a fenébe azt a buta jelentkezést, vágj sutba minden felelősségérzetet, és ne törődj a szabályok kullancsoskodó rémével. Csak magaddal törődj, és élj felelőtlenül!

Az állomásépület most is merev és rideg volt, mint az elmúlt este, és egészen belesimult az érkező est sötétjébe, mintha el akarna bújni az emberek szeme elől. Alig találta meg a bejáratot és az egyik sarokban eldugott kis ablakot, ahol a jegyeket adják. Bezörgetett a lámpafénybe, és valóságos büszkeséggel töltötte el, hogy ilyen huszárvágással sikerült átmetszenie a jelentkezés gordiuszi csomóját. Odabent a lámpafényben azonban mást gondolhattak, mert az alig néhány centiméternyire kinyitott ablakon egy barátságatlan, szinte elutasító hang szólt ki:

— Utazni kíván? Van erre engedélye?

— Nincs kérem, de azt hiszem, nincs is rá szükségem, mert hát nem idevalósi vagyok. Csak a tegnapi esti vonattal érkeztem városukba.

— Úgy? — hangozott a gyanakvó kérdés, és ebben az egyetlen rövidke szóban is világosan kitapinthatók voltak a vasúti pénztáros öszszevont homlokráncai. — No, kérem, persze ezt bárki mondhatná. De hát szerencsére igen könnyen meggyőződhetünk szavai valódi értékéről. Ha idegenből jött, a szabályok értelmében jelentkeznie kellett, és ön minden bizonnyal nem mulasztotta el ezt a kötelezettségét. Nos, lás-suk kérem a jelentkezési bizonylatot.

— Olyan nincs — ismerte be az idegen.

— Mindjárt gondoltam! Bizony, uram, jól ismerem már az ilyen átlátszó trükköket! — vigyorgott kárörvendően a jegypénztáros, és anélkül, hogy egyetlen további szóra is vesztegette volna az idejét, becsapta az idegen orra előtt az ablakot. Hiába kopogott aztán, hiába próbált volna magyarázkodni, a tejüveges ablak mögé beékelt lámpa nem válaszolt a hívására. Mintha nem is ülne mellette élő ember, akinek füle érzékeny az olyan fülsértő zajokra, mint az ablakzörgés.

— No jó, hát akkor utazzon jegy nélkül! — találta föl magát az idegen, s amikor megtapogatta belső zsebét, és megérezte benne a tömötten, jóllakottan lapuló pénztárcát, megint csak füttyürészésre szottyant kedve. Eszébe jutott a tegnapi vasúti kocsija, az első osztály kényelmes ülése, amelyet olyan vonakodva hagyott ott, és eszébe jutott a barátságos kalauz, szinte maga előtt látta ruganyos mozdulatát, amint fölugrott az induló vonat lépcsőjére. A kényelmes hely gondolatára még ásított is egy kicsit, aztán ravaszul vigyorgott magában, de vigyorát elrejtette az egyre sűrűsödő sötétség. Nem, velem nem lehet kibabrálni! Jön a vonat, beülök egy kényelmes fülkébe, s félóra múlva már azt is elfelejtem, hogy jelentkezniem kellett volna valahol egy mord város munkaidőben is elhagyott hivatalában. Mindenüttország sehol sem található csupa fül és csupa szem hivatalnokainál, akiket úgy elnyelt az egyforma napok megismétlődő sokasága, mint vad krokodilus az orra elé sétáló gyanútlan antilopot.

Úgy fogadta a sötétség mélyéből elődübörgő vonatot, mint régi ismerőst, mint rég látott és rég vágyott égőszemű szeretőt. Ahogy kitarult egy kocsi ajtaja, a tegnap köszöntött rá a kitóduló ismerős illatokkal.

Fel akart ugrani a lépcsőre, s elhelyezkedni a régi helyén, s folytatni a huszonnégyszáz órával ezelőtt elkezdett és megszakított ismerős álmot. Már lendült is a lába, de akkor előtte, az ajtónyílásban fölbukkant egy fekete alak. Ahogy jobban megnézte, akkor látta, hogy a tegnapi kalauz. Arca valósággal lubickolt a nyájas udvariasságban, de a hangja éles, kellemetlen, mintha nem is ebből az udvarias arcból szólna.

— Bocsánat, uram, van jegye?

— Majd odafönt elintézzük — igyekezett lerázni magáról az okvetetlenkedőt.

— Nem, kérem, ez lehetetlen. A szabályok határozottan előírják, hogy ezen az állomáson nem lehet jegy nélkül felszállni a vonatra. Kérem tehát, hogy mutassa fel a menetjegyét, mielőtt elhelyezkedne a kocsiban.

— Én akartam váltani, kérem — fordította hirtelen könyörgésre a szót

— És miért nem váltott?

— Valami mord pénztáros ült ott az ablak mögött. A szeme olyan kegyetlen, mint a tegnapi esti szállodaportásé. Igen, könyörtelen és kárörvendő. Az aludni nem engedett, ez meg az utazás jogát akarta megvonni tőlem. Vajon nem ugyanegy a lényege a két eljárásnak? Mondja csak, kérem, lehetséges talán, hogy voltaképpen ugyanaz a személy ült ott a szállodai portán és a vasúti pénztárnál is?

A kalauz szemében valami gúnyos fény villant, mint aki valami hirtelen fellobbanó villámfénynél meglátja az éjszakába burkolódzó tájat.

— Megmondtam, uram, világosan, hogy ne feledkezzen meg a jelentkezéséről. Miért nem hallgatott rám?

Azzal egyetlen mozdulattal becsapta a kocsis ajtaját az idegen orra előtt. Az meg elámult, szinte kővé vált meglepetésében. Első pillanatban még mozdulni sem tudott, de aztán visszatértek fejébe a megszőkött gondolatok, és elvigyorodott, mint akin nem lehet egykönnyen kifogni.

— Ha itt nem, hát majd egy másik kocsiban! Csak elkerüljek végre erről az elátkozott helyről, erről a dermedt állomásról!

És ment kocsitól, kocsig. Aztán minden fölnyitott ajtóban hirtelen elébukkant ugyanaz az arc: a kalauzé, a szállodaportásé, a borbélyé, a pincéré? Már maga sem tudta. Egyforma volt a hangjuk, és egyforma volt a tiltó mozdulatuk.

— Megmondtam, uram, határozottan, hogy jelentkeznie kell. Miért nem jelentkezett kötelességtudóan?

Amikor a vonat elindult, ott állt magatehetetlenül a sínek mellett. Már elvesztette minden reményét és minden huncut vigyorgását. Nem csaphatott be senkit. Még csak az utolsó kocsis ütközőjére sem próbált felugrani. Hiába, úgyszólván hiába! Nézett a szeme előtt átlátszó párává alakuló hosszú szerelvény után, s még tán integetett is, mint távozó ismerősnek szoktak. Háta mögött most vakító fényben úszott az állomásépület, mintha valami ünnep előestéjét köszöntené. A reflektorok megvilágították a szálloda homlokzatát is, amely tegnap este olyan komor és kifürkészhetetlen volt azzal az egyetlen lámpáscskával és ol-

vashatatlan feliratával. Ó, most a reflektorfényben tisztán kivehette a betűket. Lobogtak, izzottak, mint valami parádés tűzijáték felvillanó rakétái, s lám, most ő is pontosan elolvashatta, megrághatta és hosszasan ízlelgethette a sokszor hallott, ismerős, de mégis idegen, mégis értetetlen szavakat:

JELENTKEZNI KELL!